

Kommittédirektiv

En brottsbekämpande verksamhet vid Utbetalningsmyndigheten

Beslut vid regeringssammanträde den 20 augusti 2026

Sammanfattning

En särskild utredare ska ta ställning till om det bör inrättas en brottsbekämpande verksamhet vid Utbetalningsmyndigheten. Syftet med uppdraget är att utreda hur Utbetalningsmyndighetens kompetens på bästa sätt kan tas tillvara i arbetet mot den kriminella ekonomin.

Utredaren ska bl.a.

- analysera nyttor och kostnader av att inrätta en brottsbekämpande verksamhet vid Utbetalningsmyndigheten som innefattar att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet,
- ta ställning till om en sådan verksamhet skulle vara ett ändamålsenligt och kostnadseffektivt sätt att stärka regeringens arbete med att motverka den kriminella ekonomin och, i så fall, lämna förslag om att inrätta en sådan verksamhet, samt
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget ska redovisas senast den 31 mars 2028.

Uppdraget att ta ställning till om det bör inrättas en brottsbekämpande verksamhet vid Utbetalningsmyndigheten

Utbetalningsmyndighetens dataanalys- och granskningsverksamhet

Utbetalningsmyndigheten inrättades den 1 januari 2024 som ett led i regeringens arbete för att motverka felaktiga utbetalningar och brottslighet riktad mot välfärdssystemen (prop. 2021/22:1 utg.omr. 2 avsnitt 6.5.1). Myndighetens huvuduppgift är att förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Uppgiften utförs huvudsakligen genom dataanalyser och granskningar. Till grund för dataanalyserna och granskningarna ligger uppgifter om utbetalningar, beslutsunderlag och andra relevanta omständigheter som inhämtas från statliga myndigheter, arbetslöshetskassorna och kommunerna med stöd av lagen (2023:456) om skyldighet att lämna uppgifter till Utbetalningsmyndigheten, fortsättningsvis benämnd uppgiftsskyldighetslagen.

Med stöd av bl.a. 2 § lagen (2016:774) om uppgiftsskyldighet vid samverkan mot viss organiserad brottslighet och 10 kap. 15 a § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) kan Utbetalningsmyndigheten komma att få del av andra uppgifter än de som avses i uppgiftsskyldighetslagen och vad som ursprungligen avsågs när myndigheten inrättades. Om sådana uppgifter innehåller underrättelseuppslag om misstänkt kriminell aktivitet har myndigheten i avsaknad av ett uttryckligt ansvar för brottsbekämpning begränsade möjligheter att använda uppgifterna i sin dataanalys- och granskningsverksamhet.

Hemställan från Utbetalningsmyndigheten

Utbetalningsmyndigheten har hemställt hos regeringen om att få ett brottsbekämpande uppdrag (Fi2025/01927). Uppdraget föreslås innefatta att förebygga, förhindra och upptäcka brott enligt bidragsbrottslagen (2007:612) baserat på allmänna brottsmisstankar eller misstankar om brott som inte kan konkretiseras. Myndigheten vill att den brottsbekämpande verksamheten ska kunna använda uppgifter som myndigheten samlat in inom ramen för sitt arbete med att förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar. Utbetalningsmyndigheten framhåller att den genom granskningen av utbetalningar får en ingående kännedom om förhållanden som kan ha stor betydelse för brottsbekämpningen. Myndigheten bedömer också att den genom sökningar i myndighetens uppgiftssamling skulle kunna finna samband mellan olika underrättelseuppgifter.

Bör en brottsbekämpande verksamhet inrättas vid Utbetalningsmyndigheten?

Regeringen delar Utbetalningsmyndighetens uppfattning att myndighetens arbetssätt och den kunskap om strukturer, mönster och samband kopplade till felaktiga utbetalningar och bidragsbrottslighet som myndigheten byggt upp i sin nuvarande verksamhet med att förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar skulle kunna bidra ytterligare till brottsbekämpningen. Det finns därför anledning att ta ställning till om ett inrättande av en brottsbekämpande verksamhet vid Utbetalningsmyndigheten för att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet skulle vara ett ändamålsenligt och kostnadseffektivt sätt att stärka regeringens arbete med att motverka den kriminella ekonomin. Frågan om att överväga en brottsbekämpande verksamhet som innefattar att utreda och lagföra brott bör inte omfattas av ställningstagandet. I uppdraget till den pågående Utredningen om att motverka felaktiga utbetalningar till företag och civilsamhälle (Fi 2025:06) ingår att lämna förslag om att utvidga Utbetalningsmyndighetens dataanalys- och granskningsverksamhet till att även omfatta andra utbetalningar än utbetalningar av bidrag och förmåner till enskilda. Därför bör ställningstagandet från den utredare som nu tillsätts, utöver brottslighet riktad mot välfärdsystemen, omfatta även annan brottslighet som innebär att offentliga medel missbrukas inom den kriminella ekonomin.

Regeringen har vidtagit flera åtgärder för att motverka den kriminella ekonomin, se bl.a. i skrivelsen Motståndskraft och handlingskraft – en nationell strategi mot organiserad brottslighet (skr. 2023/24:67), i budgetpropositionen för 2025 (prop. 2024/25:1 utg.omr. 2 avsnitt 8.3.7) och i budgetpropositionen för 2026 (prop. 2025/26:1 utg.omr. 2 avsnitt 8.3.7). Vissa av dessa åtgärder kan antas få en brottsavhållande effekt, såsom regeringens förslag om att införa en bidragsspärr och sanktionsavgift i socialförsäkringen (prop. 2025/26:210, bet. 2025/26:SfU26 och rskr. 2025/26:290) samt införandet av subventionsbrottslagen (2025:1267). Andra kan förväntas leda till att de utbetalande aktörerna själva i högre grad än tidigare kan upptäcka fel och bidragsbrottslighet, såsom utökade möjligheter till informationsutbyte för att motverka felaktiga utbetalningar (se bl.a. prop. 2023/24:85, prop. 2024/25:179 och prop. 2024/25:180). Till åtgärderna för att motverka den kriminella ekonomin hör exempelvis även införandet av en skyldighet för Utbetalningsmyndigheten och ett antal andra myndigheter, kommuner och regioner att lämna uppgifter som behövs i brottsbekämpningen till de brottsbekämpande myndigheterna (prop. 2024/25:65). Genom

att de brottsbekämpande myndigheterna på så sätt får en ökad tillgång till information kan det förväntas bli lättare för dem att själva förebygga, förhindra, upptäcka och utreda brott.

Regeringen konstaterar att det kan vara en styrka i arbetet mot den kriminella ekonomin att fler myndigheter bidrar i arbetet med att motverka den kriminella ekonomin genom att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet. Det är dock viktigt att en eventuell brottsbekämpande verksamhet vid Utbetalningsmyndigheten inte innebär en onödig överlappning i förhållande till andra myndigheters brottsbekämpande verksamhet utan bidrar till att skapa ett faktiskt mervärde i fråga om att motverka den kriminella ekonomin. Utbetalningsmyndighetens nuvarande dataanalys- och granskningsverksamhet har skapats med syftet att den ska komplettera de utbetalande myndigheternas eget kontrollarbete genom att fokusera på fel som de andra myndigheterna har svårt att upptäcka själva (jfr prop. 2022/23:34 s. 28 och 170). En bedömning av om det bör inrättas en brottsbekämpande verksamhet vid Utbetalningsmyndigheten bör på motsvarande sätt utgå från en kostnads- och nyttoanalys av om och, i så fall hur, en sådan verksamhet skulle kunna skapa mervärde i förhållande till vad andra myndigheter kan åstadkomma själva och till de övriga åtgärder som vidtagits för att motverka den kriminella ekonomin. Analysen måste göras med beaktande av hur ansvaret för att motverka den kriminella ekonomin i dag är fördelat mellan olika brottsbekämpande myndigheter. I analysen bör också relevanta delar av förslagen i den nyligen remissbehandlade promemorian En brottsbekämpande verksamhet hos Försäkringskassan (Ds 2026:4) beaktas.

Utbetalningsmyndigheten har sedan den inrättades förändrats mycket och förväntas förändras mera framöver. Sedan den 1 juli 2026 gäller t.ex. att samtliga 290 kommuners utbetalningar till enskilda ska kunna bli föremål för myndighetens dataanalyser och granskningar (prop. 2025/26:161).

Regeringen har därtill beslutat om en proposition i vilken det föreslås att Utbetalningsmyndighetens system med transaktionskonto ska avvecklas (prop. 2025/26:277) och Utredningen om att motverka felaktiga utbetalningar till företag och civilsamhälle ska, som tidigare nämnts, lämna förslag om en ytterligare utvidgning av myndighetens arbete med att motverka felaktiga utbetalningar. Det är angeläget att användningen av statens resurser är effektiv och inte medför undanträngningseffekter på annan verksamhet. En analys av nyttor och kostnader av att inrätta en brottsbekämpande verksam-

het bör därför även förhålla sig till kommande förändringar av Utbetalningsmyndighetens verksamhet.

Ett eventuellt inrättande av en brottsbekämpande verksamhet vid Utbetalningsmyndigheten aktualiserar också flera rättsliga frågor. En sådan fråga är vilket behov en brottsbekämpande verksamhet vid Utbetalningsmyndigheten medför i fråga om informationshantering, t.ex. att behandla personuppgifter och inhämta uppgifter från andra myndigheter. EU:s dataskyddsdirektiv ((EU) 2016/680) gäller behöriga myndigheters behandling av personuppgifter för att förebygga, förhindra, utreda, avslöja eller lagföra brott, verkställa straffrättsliga påföljder eller skydda mot samt förebygga och förhindra hot mot den allmänna säkerheten. Direktivet har i svensk rätt i huvudsak genomförts genom brottsdatalagen (2018:1177). En myndighets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område kompletteras därtill ofta av en sektorsspecifik författning, se t.ex. lagen (2018:1696) om Skatteverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område och lagen (2018:1694) om Tullverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område.

Vid bedömningen av om en brottsbekämpande verksamhet bör inrättas vid Utbetalningsmyndigheten behöver förutsättningarna för den informationshantering som följer av en sådan verksamhet analyseras. Analysen bör göras med utgångspunkt i det grundlagsfästa skyddet för den personliga integriteten (2 kap. 6 § andra stycket regeringsformen) och övrig befintlig lagstiftning, särskilt regleringen i offentlighets- och sekretesslagen och gällande dataskyddsreglering, bl.a. brottsdatalagen. Av analysen bör det framgå vilken personuppgiftsbehandling som kan aktualiseras, vilka integritetsrisker det finns samt vilken lagstiftning och andra skyddsåtgärder som behövs för att det intrång i den personliga integriteten som eventuella förslag ger upphov till ska vara förenligt med gällande dataskyddsreglering. Analysen bör också innehålla en bedömning av om inrättandet av en ny brottsbekämpande verksamhet ger upphov till någon ändring i sekretesslagstiftningen.

Utredaren ska därför

- analysera nyttor och kostnader av att inrätta en brottsbekämpande verksamhet vid Utbetalningsmyndigheten som innefattar att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet riktad mot välfärdssystemen och annan brottslighet som rör missbruk av offentliga medel,

- ta ställning till om en sådan verksamhet skulle vara ett ändamålsenligt och kostnadseffektivt sätt att stärka regeringens arbete för att motverka den kriminella ekonomin och, i så fall, lämna förslag om att inrätta en sådan verksamhet,
- ange på vilka impulser myndigheten i så fall bör kunna agera och vad verksamheten i övrigt bör innefatta,
- för det fall en brottsbekämpande verksamhet föreslås, göra en integritetsanalys, som visar bl.a. hur den informationshantering som följer av verksamheten förhåller sig till gällande dataskyddsreglering, och bedöma om det krävs ändrade regler eller andra åtgärder till skydd för den personliga integriteten,
- analysera vilka behov av ändrade sekretessregler som ett eventuellt förslag om att inrätta en brottsbekämpande verksamhet skulle ge upphov till, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Konsekvensbeskrivningar

Utredaren ska, i enlighet med förordningen (2024:183) om konsekvensutredningar, redovisa en konsekvensutredning. Om förslagen medför kostnadsökningar eller intäktsminskningar för staten ska förslag till finansiering lämnas i enlighet med 15 § kommittéförordningen (1998:1474).

Kontakter och redovisning av uppdraget

Utredaren ska också hålla sig informerad om och ta hänsyn till relevant arbete som pågår inom Regeringskansliet, exempelvis beredningen av förslagen i promemorian En brottsbekämpande verksamhet hos Försäkringskassan (Ds 2026:4). Utredaren ska även hålla sig informerad om och beakta relevant arbete som bedrivs inom utredningsväsendet, särskilt det arbete som bedrivs av Utredningen om att motverka felaktiga utbetalningar till företag och civilsamhälle (Fi 2025:06). Utredaren ska i den utsträckning det är lämpligt inhämta synpunkter från berörda myndigheter.

Uppdraget ska redovisas senast den 31 mars 2028.

(Finansdepartementet)